

לראות את הטוב

מדברים מהשטח: ביקור במעון יום

קיבוץ לביא

מחוז צפון

תעודת זהות

תפיסה חינוכית

חצר המעון

מקורות להרחבת ידע

תודות לצוות החינוכי-טיפולי במעון הקיבוצי השותפים בכתיבת העלון

דברי פתיחה

צוותי חינוך-טיפול יקרים,

עלון זה נכתב בצל תקופת מלחמת "חרבות ברזל", אשר במהלכה משפחות רבות חוו מעגלי פגיעה נרחבים, כאב ושכול. בחרנו לייעד את העלון לכבודם של בני הקיבוצים, ולשתף בתפיסה החינוכית הייחודית הרווחת בהם, כמקור להשראה ולמידה.

אנו מודות לכם על עשייתכם הברוכה ומחזקות את ידיכם,

שלכם ולמענכם,

מנהלת האגף לחינוך הגיל הרך

הגב' אורנה פז

הממונה על מעונות היום לידה עד 3, האגף לחינוך הגיל הרך

הגב' נאוה פרץ

צוות הכתיבה:

ליאת גלנץ, מנהלת תחום (בפועל) פיתוח ידע, תורה וכלים במעונות, אגף לחינוך הגיל הרך

אורלי הרשקוביץ, מדריכה ארצית, קידום איכות חינוך-טיפול, אגף לחינוך הגיל הרך

ד"ר איריס לוי, מדריכה ארצית, קידום איכות חינוך-טיפול, אגף לחינוך הגיל הרך

קראו והעירו:

ד"ר מירב תורג'מן, ממונה על גני הילדים, אגף לחינוך הגיל הרך
ד"ר מאיה איזנברג, מדריכה ארצית לחינוך מוזיקלי בגיל הרך, אגף לחינוך הגיל הרך

רבקה לייבא מרדכי, ממונה שילוב והכלה לידה-3, אגף לחינוך הגיל הרך
אסתר קארו, מדריכה ארצית, שילוב והכלה לידה-3, אגף לחינוך הגיל הרך

חגית כתר, ממונה שותפויות לידה-3, אגף לחינוך הגיל הרך
נעמה ששון, מדריכה ארצית, שותפויות לידה-3, אגף לחינוך הגיל הרך

עיצוב גרפי:

נאדיה עראידה, מדריכה ארצית למידענות ותקשוב, לידה עד 3
אינה פלוטוב, מדריכה ארצית, אחראית היחידה למידענות ותקשוב, אגף לחינוך הגיל הרך

תעודת זהות - לביא

מערכת מעונות היום הקיבוצית

□ מנהלת התחום במחוז צפון: אימאן טרביה אל קאסם.

□ המפקחת: לאה מנוביץ

□ קיבוץ לביא הינו קיבוץ דתי, השוכן בגליל התחתון, בין טבריה לצומת גולני.

הקיבוץ הוקם בשנת 1949 על ידי צעירים עולים מאנגליה, חברי חב"ד.

□ מערכת הגיל הרך בקיבוץ מונה שלושה מעונות ושני גני מועצה.

□ מנהלת המערכת: יפעת פרץ שחר.

□ מדריכה חינוכית: מאיה עין הבר שמידט.

□ הרכב הבתים לגילי לידה עד 3 בשנת תשפ"ד:

• בית לילך, **כיתת התינוקיה**: 3 תינוקות ו-2 אנשי צוות: שרית וזוהרית.

• בית חורש, **כיתת הפעוטון**: 21 פעוטות עם 5 אנשי צוות: סמדר, צורית, טליה, ליליאן וורד.

• גנון צבר, **כיתת הבוגרים**: 22 פעוטות עם 5 אנשי צוות: אורית, רוני, בת שבע, פזית ואופירה.

□ הדרכה חינוכית- ניתנות כעשר שעות הדרכה חינוכית מדי חודש להדרכת

המנהלת, פורום המובילות ולצוותי החינוך-טיפול. בנוסף, מיושמת תכנית מעג"ן

לאיתור תינוקות ופעוטות מטעם המועצה האזורית הגליל התחתון.

התפיסה החינוכית של התנועה הקיבוצית

נקודת מבט קהילתית

אגף החינוך של התנועה הקיבוצית הוא גוף מקצועי מוביל, המנחיל את המטען החינוכי והערכי בקהילות. הוא תומך בתהליכי בניית חוסן קהילתי והמשכיות במערכות החינוך ובקהילות, תוך ביסוס הקשרים עם האקדמיה והמדינה, במטרה לממש את ייעודה של התנועה הקיבוצית בתוך הקיבוץ פנימה ואל המרחב הכפרי והמדינה כולה.

תחום הגיל הרך, "הגן הקיבוצי" הינו חלק מאגף החינוך.

"הגן הקיבוצי" מעניק לתינוקות, לפעוטות ולהורים איכות חינוך-טיפול המתבטאת באקלים גן מיטבי, סדר יום מותאם לצרכים ההתפתחותיים, מספר קטן של תינוקות ופעוטות בקבוצה המאפשרת זמינות רגשית גבוהה לתהליכי החינוך, קשר יום יומי עם הקהילה המחנכת, שותפות באירועי תרבות יישוביים ועוד.

חינוך קיבוצי מתקיים בתוך קהילה ופועל למען חיזוקה וזהותה של הקהילה. חינוך קהילתי מיטבי יכול להתקיים כאשר קיימת בחירה מודעות, הסכמה ולקיחת אחריות קהילתית, תחושת שייכות וערבות הדדית. מערכת החינוך בקיבוץ היא אחד מסוכני הסוציאליזציה המרכזיים ומתוקף מעמד זה מחויבת להיות שחקן מרכזי בכל תהליכי העיצוב והשינוי בקהילה.

התפיסה החינוכית של התנועה הקיבוצית

עקרונות החינוך הקיבוצי

- מסגרת חינוכית-קהילתית מקצועית הבנויה על רצפים מלידה עד גיל 18 ובכניסה לבגרות הצעירה.
- הזהות קהילתית כוללת: תרבות, שפה וערכים, המזוהים ומוגדרים על ידי הקהילה.
- המערכת הקהילתית נותנת מענה לצרכים ההתפתחותיים, המשפחתיים והקהילתיים של כלל ילדי הקהילה.
- הזדמנות שווה לביטוי והגשמה אישית.
- שייכות וגאווה יחידה, כצורך אישי וקהילתי.
- "הגן הקיבוצי" מטפח את תחום הפיתוח המקצועי כמשמעותי וחיוני בגיל הרך. התמקצעות זו נבנית על בסיס ידע הנרכש במכללות במסגרת לימודים וקורסים אקדמיים ובימי עיון והשתלמויות המשלימות ומעדכנות את הידע התיאורטי.
- מערך הפיתוח המקצועי עוסק בתחום של כתיבת תוכניות, סדנאות והצעות לפעילויות עם צוותי הגיל הרך, בניית ימי עיון והשתלמויות, פורומים אזוריים והדרכה פרטנית. המערכות החינוכיות העובדות עם 'הגן הקיבוצי' זכאיות להשתלמות קבועה לאורך השנה לכל העוסקים במלאכה: מדריכות, מנהלות, גננות ומטפלות.
- "קהילה זקוקה למערכת חינוך שאינה מסתמכת על מערכת החינוך הפורמאלית בלבד. קהילה זקוקה למערכת חינוך קהילתית המחוברת לתרבותה ולחייה, כתנאי לכך שאנשים ירצו להשתייך, להצטרף אליה ולגדל בה את ילדיהם." (חגי ואחרים, 2002).

עקרונות החינוך הקיבוצי

התפיסה החינוכית של אחראית כיתת הבוגרים - אורית דרור

□ "בבסיס הגישה החינוכית שלי אני מתבוננת על הפעוטות בצורה הוליסטית ובחיבור צמוד להורים שלהם, למשפחה הגרעינית שלהם וגם למשפחתם המורחבת. אני מתייחסת לנושאים שנובעים מהחיים בקיבוץ, אך גם לנושאים העולים מחייהם של פעוטות ומשפחותיהם, הגרים מחוץ לקיבוץ (לדוגמה: לוח חנוכה בנוי מהתמונות המתארות את הטקס של הדלקת נרות בבתי הפעוטות)."

□ יש חיבור הדוק בין האקולוגיה של הקיבוץ לבין מה שקורה בכיתת הבוגרים דרך חוויות שהפעוטות חווים במרחבי הקיבוץ. התמונות התלויות על הקירות, החפצים והחומרים שהפעוטות מביאים מהבתים שלהם ומהדרך למעון, מוצגים בחצר ובמרחב הפיזי של כיתת הבוגרים. כך הפעוטות מעבדים לאורך זמן את החוויות שחוו במרחבי הקיבוץ ובבית.

□ "אני מעודדת את הפעוטות ליוזמה ועצמאות בחצר ובכיתת הבוגרים, לדוגמה, בהחלפת הבגדים או במהלך הארוחות."

חצר המעון

חצר המעון הינה חלק אינטגרלי מהסביבה החינוכית במעון. חצר מותאמת ואיכותית מעודדת התנסויות ופעילות רב חושיות רבות ומגוונת בכל תחומי ההתפתחות ובהתאם לשלב ההתפתחותי של הפעוטות. הסביבה החינוכית טיפולית במרחבי הכיתה מאפשרת לפעוטות לנוע בחופשיות והחצר מעודדת אותם להתנסות, [פעילה רב חושית](#), החצר כוללת משחקים נייחים וניידים וגינה לימודית.

חצר גרוטאות- רציונל

חצר הגרוטאות היא סביבה חינוכית ייחודית אותה מעצבת המחנכת- מטפלת עבור קבוצת התינוקות והפעוטות שלה, בהלימה לצרכים ההתפתחותיים שלהם. בחצר הגרוטאות נמצאים חפצים המשמשים למשחק, שהיו בעבר בשימוש בעולם הממשי והובאו על ידי הפעוטות עצמם, הוריהם ועל ידי הקהילה הרחבה יותר.

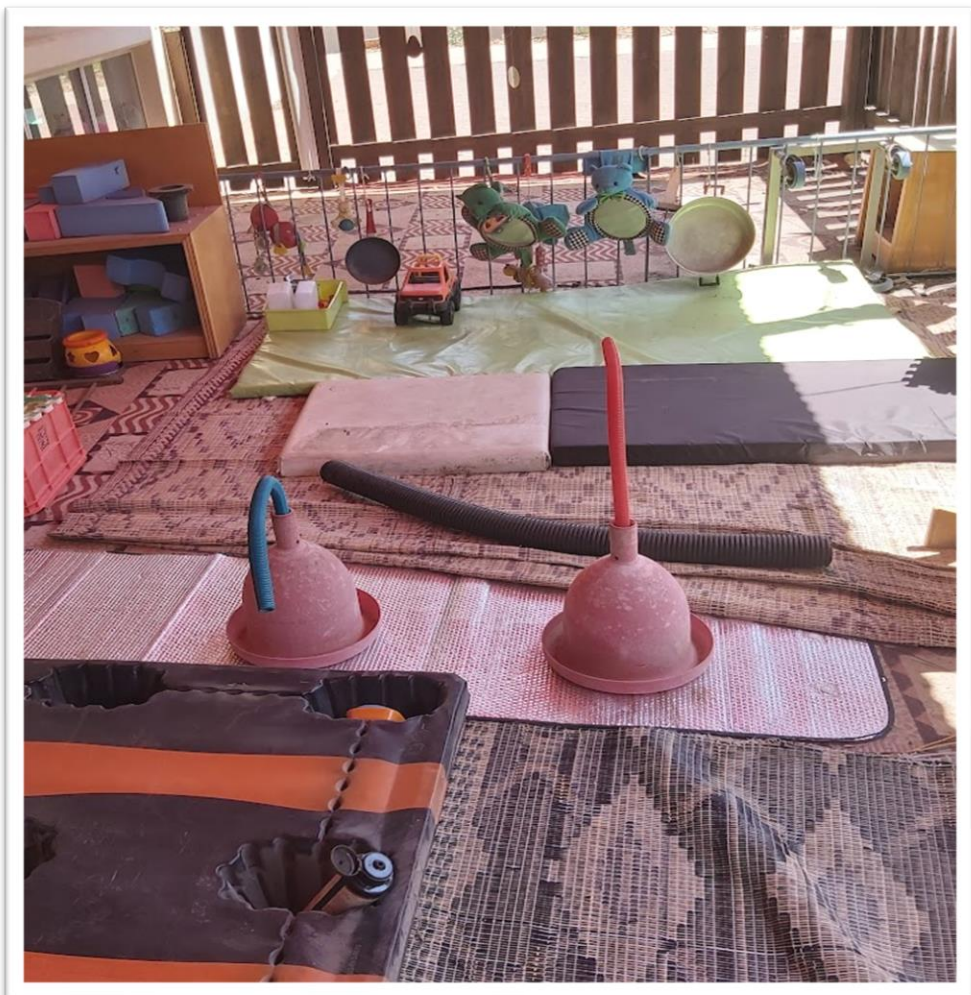
חצר הגרוטאות מאפשרת לפעוטות התנסות בכל החומרים, האביזרים והפריטים הקיימים בעולמנו וחיקוי הפעולות מעולמם המוכר (תוך הקפדה על כללי הבטיחות). הפעילות בחצר הגרוטאות מעודדת משחק חברתי-דמיוני, חקר, פתרון בעיות, חשיבה יצירתית, התפעלות, התנסות רב חושית ומאפשרת למצוא ערוצים חלופיים לביטוי התנהגויות הנובעות מדחפים.

חצר המעון

חצר-גרוטאות לתינוקות

שהיית התינוקות במרחבים הפתוחים תורמת להתפתחותם. חצר הגרוטאות בקיבוץ לביא מותאמת לתינוקות ומרופדת במשטחים ובמרקמים שונים המפתחים את התחושתיות והסנסו-מוטוריקה שלהם. בחצר ישנם חפצים רכים או קשים המאפשרים לתינוקות לאחוז בהם. על הגדרות תלויים חפצים המעודדים אותם לגעת ולפעול בשכיבה, ישיבה ועמידה. בחצר חפצים מהסביבה האקולוגית של התינוקות המשקפים את תרבותם של התינוקות ומשפחותיהם.

חצר המעון

חצר-גרוטאות לתינוקות

חצר הגרוטאות של הפעוטות, המתוארת בצילום, מזמינה את הפעוטות למשחק סוציו-דרמטי סביב השולחן הערוך. החפצים בחצר בטיחותיים ונגישים לפעוטות. על השולחן ישנם כלים ממגוון חומרים שאותם הם מכירים בחיי היום יום שלהם. סביב השולחן ממוקמים כסאות בצבעים וחומרים מגוונים, המעשירים את תפיסתם של הפעוטות לגבי החפץ-כיסא. כיסא יכול להיות מעץ, מפלסטיק, בצבעים מגוונים ועוד... כל אחד מהפעוטות יכולים לבחור את הכיסא או החפץ המועדף עליו. לצד זאת, בחצר יש חפצים נוספים שיכולים לעזור בפיתוח הדמיון ובגיוון במשחק הסוציו-דרמטי, לדוגמה, המרחב משתנה ויכול להפוך למסעדה, לשולחן המשפחה ועוד. המקלדת המופיעה בתמונה יכולה לשמש כעמדת תשלום במסעדה או לחילופין מקלדת הנמצאת במשרד של אמא או אבא. כל זאת על פי הרעיונות שהפעוטות מציעים או על ידי התיווך של המחנכת-

מטפלת.

חצר המעון

חצר הגרוטאות לבוגרים

בחצר הגרוטאות של הבוגרים ישנם חפצים מגוונים אותם הם פוגשים בחיק המשפחה ובמרחב הקהילתי. שפע החפצים, הסדורים על פי קטגוריות, שאותם בוחר הצוות החינוכי-טיפול, מעודדים את הפעוטות ליצור חיבורים חדשים ויצירתיים ולשחזר פעולות מוכרות כמו אכילה, שינה, עבודה ועוד. הפעוטות פועלים בחצר ואחראים על ארגונה בשיתוף ובתיווך הצוות החינוכי-טיפולי.

חצר המעון

רעיון לשילוב תיבת גרוטאות כחלק מהפעילויות במרחבי המעון

התיבה מכילה חפצים אמיתיים ובטיחותיים שיצאו משימוש המבוגרים ואינם נחוצים יותר. ייחודה של התיבה הוא שיש בה מגוון חפצים, המאפשרים לפעוטות לחקור את סביבתם הקרובה, ולעבד חוויות סנסו-מוטוריות לצד הבניית מושגים על הסביבה.

הפעוטות מתנסים בתיבה, שבה חפצים מעולם המבוגרים, מחקים את שימושם, לומדים את אופן אחיזתם ואת השפעת תגובותיהם על החפצים. לדוגמה, ערבוב עם כף עץ בקערה, הכנסת כרטיסים לארנק, הרכבת משקפי שמש על הפנים ועוד. כמו כן, הפעוטות מחקים את המבוגרים המשמעותיים בחייהם באמצעות החפצים, ובכך מעבדים חוויות רגשיות סימבוליות, לדוגמה, נעילת נעלים, משחק עם תיק של אחד מההורים ועוד. במשחק עם חפצים מעולם המבוגרים הם מפתחים גמישות מחשבתית, כאשר הם פועלים איתם בצורה מגוונת, לדוגמה, הצלחת יכולה להיות צלחת, אבל גם הגה, כובע ועוד.

ההנחיות לבחירת החפצים לתיבת הגרוטאות נשענים על מספר קריטריונים:

- חפצים שניתן לעשות איתם שימושים מרובים
- חפצים תגובתיים- שמגיבים כאשר פועלים עליהם
- חפצים במגוון צבעים, חומרים ומרקמים
- חפצים המאפשרים שימוש יצירתי ומגוון
- חפצים בעלי משמעות רגשית עבור הפעוטות
- חפצים בגודל המתאים לאחסון בתיבה עצמה.

חצר המעון

דוגמאות לתיבות גרוטאות מהמעונות בקיבוץ לביא
כמקור להשראה ולמידה

תיבת מכשירים ואביזרי מטבח

תיבת מכשירים שיוצרים תגובה-
פתיחה-סגירה, רעש ועוד

תיבת משחקים ישנים

תיבת מגפיים

חצר המעון

דוגמה לתיווך של המחנכת-מטפלת בזמן משחק של הפעוטות בתיבת פעילות:

באיור זה, המחנכת-מטפלת התייחסה ליוזמת התינוק, שבחר את בקבוק החלב, מתוך המגוון הקיים בתיבת הגרוטאות של הבקבוקים. התיבה תוכננה על ידי הצוות החינוכי-טיפולי שבחר בקבוקים שאותם פוגש התינוק בחיי היומיום שלו ובקבוקים נוספים שיכולים להעשיר את הידע שלו. המחנכת-מטפלת משיימת את הבקבוק שבחר וכן את הפעולות שהוא מבצע ובכך מעוררת את הסקרנות ומעשירה את השפה שלו.

חצר המעון

תפקיד הצוות החינוכי-טיפולי בחצר הגרוטאות

- לדאוג לכך שהחצר תהיה בטיחותית, מאורגנת ונקיה וכי החפצים שלמים ובטוחים למשחק.
- להתאים את ארגון החצר לשלב ההתפתחותי של התינוקות והפעוטות.
- לתכנן את ארגון החצר ולחלק אותה למספר מרחבי פעילות שונים, שיעודדו את התינוקות והפעוטות לפעול, לחקור ולנוע בחופשיות בחצר בהתאם לשלב ההתפתחותי שלהם.
- בתכנון החצר יש להתייחס למספר פרמטרים: המרחב הנתון, תנאים טופוגרפיים, גיל התינוקות והפעוטות, תרבותם, התקציב והמשאבים העומדים בפני הצוות, סדר היום במעון ותוכנית העבודה בו.
- לתווך בחצר את הפעולות והיוזמות של התינוקות והפעוטות על מנת לטפח ולעודד משחק, שיח, התנסות וחקר.

מקורות להרחבת הידע

מאמרים וספרים

- [חצר הגרוטאות של מלכה הס](#)
- [צור ברוש, נ', בן ארי, ע' \(2021\). מבט עכשווי על הגן הקיבוצי. הקיבוץ המאוחד.](#)
- [ד"ר פלוטניק, ר', אשל מ. \(2007\). ספר הגן, הקיבוץ המאוחד](#)
- [האס, מ', גביש, צ' \(2008\). אמא תראי, זה אמיתי. הקיבוץ המאוחד.](#)

סרטונים

- [הס, מ' חצר הגרוטאות:](#)
- [חצר גרוטאות, חלק א':](#)

